

פניני הרמא

זמני עיה"ק ירושלים תובכ"א:

יו"ל ע"י "קהילת הרמה" בירושלים עיה"ק תובכ"א
שע"י יוצאי ישיבה הרמה דלונדון יצ"ו

הזלח"י - 6:56 / צאת השבת אר"ת - 8:50

בנשיאות עט"ר מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי אליקים שלעזינגער שליט"א

מפניני רבינו:

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו: ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו: והשיג לכם דיש את בציר וגו' ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם: ונתתי שלום בארץ וגו' וחרב לא תעבר בארצכם. (כו. ג - ו), פירש"י אם בחקתי תלכו. יכול זה קיום המצות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה ע"כ, וכן עה"פ והתהלכתי בתוכם. פירש"י אטייל עמכם בגן עדן, והן הן דברי הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ט ה"א) שכתב: והבטיחנו בתורה שאם נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש ונהגה בחכמתה תמיד שיסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה כגון חלי ומלחמה ורעב וכיוצא בהן וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה כגון שובע ושלוש וריבוי כסף וזהב כדי שלא נעסוק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להן אלא נשב פנויים ללמד בחכמה ולעשות המצוה כדי שנזכה לחיי העולם הבא כו' עכ"ל.

(מתוך ספר בית אב עה"ת ח"ב)

* * *

קול רבינו [מאמרי השקפה ומוסר]:

מאמר "והתוודו עונם"

ומתוך ספר בית אב שיחות - נאמר בשנת תשל"ד לפ"ק. מאמר זה נשא רבינו שליט"א לאחר טבח נורא שאירע באה"ק ביישוב 'מעלות', כאשר ביום רביעי פרשת בה"ב - כ"ג אייר שנת ה'נ"ל, נכנסו שלשה ערביים רוצחים לבנין של בית ספר ושבו שם קרוב למאה ילדים תלמידים ותלמידות מעיה"ק צפת ששהו שם באותה שעה, וכנגד שחרורם דרשו מן הציונים פדיון ערביים שבויים, וכאשר סירבו הציונים להעטר לבקשתם, וניסו בעצמם לחלוץ השבויים, נכשל הנסיון, וכתוצאה מזה נהרגו מעל עשרים תלמידים רח"ל הי"ד. מאמר זה נוגע גם בימינו אנו, מפני המצב השורר באה"ק בשפיכת דם יהודים כמים ע"י ערביים צמאי דם רח"ל הי"ן

נקרה נקרית הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים ותוסף הצרה צרות אחרות הוא שכתוב בתורה והלכתם עמי בקרי והלכתי גם אני עמכם בחמת קרי כלומר כשאביא עליכם צרה כדי

ברמב"ם ריש הלכות תענית: "מצות עשה מן התורה לזעק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבוא על הציבור", ושם בהלכה ג: "אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם ארע לנו וצרה זו

שתשובו אם תאמרו שהיא קרי אוסיף לכם חמת אותו קרי" עכ"ל.

לפי יסוד שהניח הרמב"ם, הרי הסיבה שלא יריעו על צרה, הוא מפני שמביטים על הצרה כמקרה, ונכללים ח"ו במה שאמרה תורה והלכתם עמי קרי, וכמה דבר זה צריך להביאנו לידי התבוננות בימים נוראים אלה אשר רבבות ישראל באה"ק נמצאים בצרה איומה של סכנת נפשות, ומידי יום יום נופלים קרבנות, ובימים אלו נהרגו עשרות ילדים ר"ל, ועל כל אלה, לא נראה הדאבון לב והזעקה והתפלה, ואין התעוררות וזעקת שבר בת עמנו, הסיבה היא כי ההשקפה של מקרה אחזה בכולם ר"ל.

והוא ענין קרי, כפי המובן ברמב"ם, ומבואר עוד יותר ברבינו בחיי (כו. כא.) וז"ל: "כאשר יבואו עליו צרות ומקרים שיודה עלי פשעו לד' ויחשוב כי אין זה אלא מצד חטאו ולא שיתלה אותם במקרה, כי אם יתלה זה במקרה הנה הקב"ה יוסיף לו מאותו מקרה וזה שאמר ואם האלה לא תוסרו והלכתם עמי קרי והלכתי אף אני עמכם בקרי" עכ"ל.

אולם בפירוש הגרש"ר הירש זצ"ל הוסיף עוד ביאור בגדר ענין קרי, עפ"מ ש"כ בתו"כ, וז"ל: "אם תעשו את דיני ארעי אף אני אעשה אתכם ארעי בעולם ע"כ [וגי' הגר"א אם תעשה 'תורת' ארעי וכו'], וביאר המכוון, כי אפי' השומרים דת תורה עושים את התורה מקרה, דהיינו שאוחזים בדרך והשקפת גויים, וכשיועיל להם לקיים את התורה, שענין התורה אינה מפריע להם בדרכם הם מקיימים את התורה, וכשהתורה סותרת דרכם עושים דרך גויים עיקר ומניחים התורה, וע"ז הקב"ה אומר אף אני אלך עמכם בקרי, דהיינו שימסור את ישראל בידי האומות שמקרבים בשעת הנאתן, וכשרואים תועלת מזה מסייעים בידי ישראל, ולהיפך, בשעה שאינם צריכים לישראל, רודפים אותם, עכתו"ד שהם בבחינת נבואה ממש לימינו אלה, שהוא החטא של אלה הקוראים לעצמם 'דתיים', ונמשכים אחריהם, שעושים דרך גויים עיקר והתורה טפל, ורק בשעה שמועיל להם בדרכם דרך גויים עושים התורה קרדום לחפור בה, כמו שעשו בענין מצות ישוב אר"י וכדומה, ואז גם הקב"ה כביכול מסר אותנו בידי גויים, שבשעה שרצו להנאתם כאלו נתנו להם מדינה ובשעה שלא כדאי לוקחים אותם מהם.

וכתוב ע"ז בתורה: "והתודו את עונם ואת עון אבתם במעלם אשר מעלו בי ואף אשר הלכו עמי בקרי: אף אני אלך עמם בקרי והבאתי אתם בארץ איביהם או אז יכנע לבכם הערל ואז ירצו את עונם".

והקשה באור החיים הק' מה ענין הוידוי לעוון אבותם, הרי בוידוי עצמם סגי, שבזה כבר פסקו מלאחוז בעון אבותם, ועוד הקשה מה שייך אף אני אלך עמכם בקרי אחר שכבר התוודו על חטאתם, וביאר כל זה וז"ל: "ונראה לפרש הכתובים על זה הדרך כי לצד שטעות מתמידי העבירות תבא להם מעין טועה בראותם מה שלפניהם התעיבו עול שנה אחר שנה ודרכם צלחה ושלותם רב לאין חקר אף כי חטאתם כבדה מזה לא יפחד עשות רשע וימאן לקחת מוסר כי יגדל בחון הראות מהודעת המוכיח מיעודי התורה ודבר זה כילה אמונת עם בני ישראל בעונש הרשע ושכר הצדק וכמו כן הנה עם בני ישראל לא הביא ה' עליהם מוסר עד אשר עונות ראשונים גברו ועלו למעלה ראש ושלוותם וטובתם רבה ועצמה כמובן מדברי נביאים ולזה כשפעל ה' ועשה בהם נקמת עונותם לא האמינו כי על פועל הרע שילם להם ויוכיחו מהראשונים לזה אמר ה' בעת שובם ויבואו להתודות צריכין להתודות גם כן כי אבותיהם חטאו".

"והוא אומר והתודו עונם וגו' ואת עון אבותם כדי להסיר טעות שהיו בו שאין זה מעשה רעה ממה שעשאוהו ראשונים ולא נענשו, ויאמרו בפיהם אבותינו חטאו והרשיעו ואנחנו עונותיהם סבלנו לצד שאתנו מעשה אבותיהם בידיהם, ואמרו ואף אשר וגו' פירוש כי מחשבת טעות זה שהעונשים היו באים בקרי יחשבהו ה' עון שצריך וידוי עליו כשאר עבירות: ואמרו אף אני וגו'. פירוש גם זה יאמרו בכלל הוידוי כי צדיק ה' על כל הבא עליהם, וכן ראוי למשפט צדק לילך עמם בקרי ולא יעול האל משפט" עכ"ל.

ועוד שם באוה"ח עה"פ והבאתי אותם וגו' (פסוק מא): "פירוש גם זה יאמרו בכלל הוידוי והנה ממה שמצריכם ה' להתודות עליו אתה יודע שהם היו מרשיעים בפרט זה והרשע הוא כי יאמרו למה ה' יוציאם מארצם ויגלם בין האומות אם לפירעון עונם ייסרם תוך ארצותם ולא יגלם בין האומות כי אדרבה זה יסובב הפך תיקון המבוקש שאם המבוקש הוא להטיב מעשיהם והנה כשיזרה אותם בארצות יגמרו לעשות רע ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם וזה יחזק מחשבת קרי לזה כשאמר ה' והתודו זכר שיאמרו גם כן בוידוים כי צדיק ה' במה שהלך עמהם קרי ולאותו הטעם ולאותו המבחן הביאם בארץ אוביהם כדרך מעשה המקרה בלא כיון אל הצריך".

"ואמרו או אז, פירוש שיתלו טעם הבאתם בארץ אוביהם לצד הליכה או לטעם כדי שיכנע לבכם הערל לזה הביאם בארץ אוביהם מה שלא היה נכנע באופן אחר זולת זה שבזה יהיה להם הרווחה נכונה שעל ידי

הכנעה לבד ירצו את עונם ולא יצטרכו למירוק אחר על דרך אומרו וכו' והוא אומרו אז יכנע וגו' ואז ירצו את עונם" עכ"ל.

כמה יסודות נפלאים אנו למדים מזה, כי עיקר הוידוי על אמירת קרי, הוא מה שבועטים בגלות, ומדמים את הגלות למקרה ורוצים להתקומם, וכמ"ש האוה"ח בעצמו על הפסוק ואתכם אזרה בגויים, שע"ז השביעם הקב"ה ג' שבועות שלא יעלו בחומה וכו' ואם לאו אני מתיר את בשרכם ע"כ, הרי זה עיקר החטא של כלל ישראל בגלות, לבלתי להודות כי הגלות מכוון ממנו ית"ש לעמוד בו עד עת קץ, שהקב"ה הביאנו בגלות מפני שזה לבד התיקון לרצות עון, והמורדים בגלות, הרי כאומרים הגלות מקרה הוא, ועי"ז גורמים לצרה יותר גדולה.

ולפי דברי הגרש"ר הירש זצ"ל שהזכרנו, כמה מדוייק מאמרם ז"ל עה"פ השבעתי אתכם וגו' בצבאות או באילות השדה, שאם תעברו על הג' שבועות אני מתיר בשרכם, ולמה נמשלו דייקא לזה, כי כמו הצבאות והאילות מסור בידי אדם אם לצודם או להניחם, כפי התועלת היוצא לו מזה, כן ח"ו הקב"ה ימסור את ישראל בידי עכו"ם לעשות בהם כרצונם לפי הנראה להם לתועלתם.

ועוד נראה דאמרו ז"ל **בגמרא פסחים** (דף קיח): "אמר רב חסדא מאי דכתיב הודו לה' כי טוב הודו לה' שגובה חובתו של אדם בטובתו עשיר בשורו ואת עני בשיו יתום בכיצתו אלמנה בתרנגולתה", ועי"ז נצלת נפשו של אדם, כן ענין הגלות מכוון ממנו ית"ש לאבד חמתו בעצים ואבנים, ומחיי טעמא גלינו מארצנו להשאיר שם ושארית, וע"כ כשמורדים בגלות ועולים בחומה ח"ו גורמים לעצמם רעה שיצטרכו לשלם בנפשם, היפך מכוון חסדו ית"ש.

ומאחר שכל זה הוא גדר והלכתם עמי קרי, ואבותנו חטאו בזה - כידוע עשרים ושש שנה נחשב דור - והוא בהיותם מאשרים זדים בהקמת מדינתם המורדת במלכות שמים, ועלותם בחומה בעברם על ג' שבועות, ואנחנו עונותיהם סבלנו, ודבקנו בעונות אלה, אם כן הוידוי הוא להתוודות על אמירת מקרה, ואע"פ שהיו שנים אחר שנים אשר דרך רשעים צלחה - ועי"ז נתבלבל ההמון - ואף כמה מן הגדולים שעמדו בראשם, הוא היסוד הנפלא שייסד האוה"ח בדבריו הנאמרים "כי יגדל בחון הראות מהודעת המוכיח מיעודי התורה", דהיינו ראית המציאות היה שראו הצלחת הרשעים, היה גדול וחזק בעיניהם יותר מהודעת התורה המוכיחה שמרשעים יצא רשע, ובפרוח רשעים להשמדם עדי עד, וכי סופה של מרידה

בג' שבועות היא סכנת נפשות, ואשר באמת דבר זה שהצליח הקב"ה בידיהם עד כה הוא לנסות את אמונתם של ישראל - וכמ"ש האוה"ח - אם חזקים הם באמונת עונש רשע ושכר צדיק, אבל בחולשת האמונה בזה, נגרם הטעות של אמירת מקרה לכל הגלות ח"ו, ועי"ז צריכים להתוודות בלב שלם וברור, כי השקפה זו מוטעה היתה מעיקרא, וכמו שאמר מרן זצללה"ה בתחלת המדינה שאינו רואה שום שביב אור ממש, ששום טובה שבעולם לא יצמח לכלל ישראל מכל אשר הם עושים, וכמ"ש הרמב"ם **בהלכות איסורי ביאה** (פי"ב הי"ד): "אל יעלה על דעתך שמשמון המושיע את ישראל או שלמה מלך ישראל שנקרא ידיד ה' נשאו נשים נכריות בגיוותן אלא סוד הדבר כך הוא" וכו' ע"כ, ומוכח מדברי הרמב"ם כי לא יתכן ישועה לישראל על ידי מי שחוטא.

וכבר פירשנו בזה מה דאיתא **במדרש** פרשת שמות (ג, ח) עה"פ פקוד פקדתי: "מסורה היא בידם מיוסף שבלשון הזה אני גואלם, לך אמר להם זה הסימן מהו פקוד פקדתי פקד במצרים פקדתי על הים, פקד להבא פקדתי לשעבר" עכ"ל פי' שהגואל האמיתי לא יכחיש ח"ו גזירת הגלות ותועלתה אלא אדרבה הוא יוכיח לנו כי כמו שהגאולה העתידה פקודה לנו מאת ד' כן גם פקדתי לשעבר, הגלות הארוכה שאנו עוברים בו, פקודה היתה לנו מאת ד' להועילנו לקראת גאולה אמיתית.

ומעין זה ביאר הגרש"ר הירש זצ"ל מש"כ כאן בפרשה והבאתי אותם 'בארץ' אויביהם, ולא נאמר לארץ אויביהם, כי הלשון הזה לרמז בא על הכתוב לאמור והבאתי אתכם אל הארץ, כי ההליכה בתוך הגלות כבר נכללת היא בדרך ביאתנו לקראת גאולתנו ופדות נפשנו.

והוא הדבר שאנו צריכים להתוודות, כי הגלות אינו מקרה שרשאים אנו לברוח ממנו בטרם עתה, אלא השגחה מאת ד' לזכותנו, ועלינו לשאתה ולעמוד בו עד עת קץ, לפי הדרכים והאופנים שהורונו חז"ל.

ואילו זכינו היינו כולנו מתוודים ואומרים כי שקר נחלו לנו אבותינו בעברם על השבועות של מרידה באומות ועליה בחומה, ועתה שלא זכינו עדיין לכך, ועודנו אמירת והלכתם עמי קרי דבוקה בנו - וכמו שאמר לי אחד בימים אלה, היתכן שכל הניסים שנעשו למדינה היו בכדי שבסופה תבטל?... - וזוהי גופא הסיבה שאין אנו באים לידי התעוררות הראויה על הצרות ואבדון הנפשות לזעוק ולהתריע, וכמ"ש הרמב"ם, מפני האמירה מקרה הוא.

ומה עלינו לעשות בשעה זו? איתא במלאכי (ג. טו - טז):
"ועתה אנחנו מאשרים זדים גם נבנו עשי רשעה גם
בחנו אלקים וימלטו: אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו
ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה'
ולחשבי שמו". ופי' 'אז נדברו' מבואר ברמב"ם סוף
הלכות טומ"צ באזהרת נגד המדברים לשה"ר, וז"ל:
"וזה דרך ישיבת הלצים הרשעים בתחלה מרביץ בדברי
הבאי וכו' ומתוך כך באין לספר בגנות הצדיקים וכו'
ומתוך כך יהיה להן הרגל לדבר בנביאים ולתת דפי
בדבריהם וכו' ומתוך כך באין לדבר באלהים וכופרין
בעיקר וכו' זו היא שיחת הרשעים שגורמת להן ישיבת
קרנות וישיבת כנסיות של עמי הארץ וישיבת בתי
משתאות עם שותי שכר אבל שיחת כשרי ישראל אינה
אלא בדברי תורה וחכמה לפיכך הקדוש ברוך הוא עוזר
על ידן ומזכה אותן בה שנאמר אז נדברו יראי ה' איש
אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו
ליראי ה' ולחשבי שמו" עכ"ל, הרי מבואר שאז נדברו
קאי על דבור דברי תורה, וכמו כן הבינו חז"ל באבות
(פ"ג מ"ב) שנים שעוסקים בדברי תורה מנין ששכינה
שרויה ביניהם שנאמר אז נדברו וכו' ויקשב ד'.

והדבר מבואר בתורה דכתיב אם בחוקתי תלכו, שתהיו
עמלים בתורה אז נזכה לכל הטוב, ואם לא תשמעו, שם
ברש"י, שלא תהיו עמלים התורה, אז מדחי אל דחי
יצאו עד שיהיו בבחינת והלכתם עמי קרי. הרי מפורש
בתורה כי יסוד ושורש לכל הטעות המר הזה הנאמר
בתוכחה הוא חסרון העמלה בתורה, ורק על ידי עמלה
נשוב ונחיה.

ויש לבאר הדברים ולהבינם איך דייקא על ידי עמל
התורה היא העצה שנוכל להתודות עוונותינו ועוונות
אבותינו של הליכה בקרי, כי הנה איתא במדרש (לה, ד)
עה"פ אם בחוקתי תלכו: "חוקים שבהם חקקתי את
השמים והארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חקות
שמים וארץ לא שמתי", פירשו ז"ל שעל עמלה של
תורה נאמר, וכמבואר באורך בנפש החיים שער ד',
שאם ח"ו רגע אחד בלי עמל התורה בעולם, והיה כל
העולם לאפס ותוהו.

כי אמנם הקב"ה ברא את העולם בתורה, וכמו שדרשו
(בראשית רבה א, א) עה"פ "והייתי אצלו אמון" (משלי ח. ל.),
שהתורה היתה אומנו של עולם וע"כ גם קיום העולם
הוא ממש ע"י עסק התורה בכל רגע. ואמרו ז"ל באבות
(פ"ה מ"א) בעשרה מאמרות נברא העולם כדי ליתן שכר
לצדיקים שמקיימים את העולם, ועונש לרשעים
שמאבדים את העולם, ושם בגר"א מנה עשרה ויאמר
שנאמרו בבראשית, הרי מבואר שהרשעים שאינם
עוסקים בתורה ממש מאבדים את העולם, ומה שאנו

ורואים העולם קיים הוא רק ע"י עסק הצדיקים
שעוסקים בתורה ויגעים בה, וזה שנאמר וכל בניך
למודי ד', אל תקרי בניך אלא בוניך, כי הם בוני העולם
ומקיימיו, כי הלכות עולם המה הליכות עולם.

ולפי זה כן צריך שיהיה עסק ולימוד התורה לשמה -
וכמו שפירשו הראשונים שר"ל לשמה של תורה -
שיהיה הלימוד מתוך הידיעה על ערך התורה ואמתה,
שע"י עסק התורה העולם קיים, וכל חיזוק ועיון
בלימוד הוא תוספת חיזוק לקיום העולם, וכל רפיון
עמל ועיון מרפה יסודותיו וסדריו, כמבואר בנפה"ח
הנ"ל.

והלומד תורה בדרך זו ויודע שהעולם טפל והתורה
עיקר, וע"כ לא יתכן שיהיה דבר בעולם שיהיה סותר
תורה, כי היא קיומו, והרי מי שדבוק בלימוד התורה
בבחינה זו ויש לו אמונת אומן שכל מלה בתורה היא
אמיתית, נצחי וקיים, מציאות קיימת שעל זה העולם
ומהלכיו מושגתים, לא יתכן אצלו כלל טעות זו של
ביחון הראות שיכחיש יעידת התורה - שזה מקור הרע
כמו שנתבאר - שהרי אצלו כל דבר תורה הוא עצמיות
ביחון הראות שאין מציאות למעלה הימנו, וכמש"כ
מרן החזון איש זצ"ל בספר אמונה ובטחון (פרק ג אות ח)
כי מי שלומד תורה בלא יגיעה והעמקה אע"פ שרואה
ההלכה כתובה כי הניעור בגדו בשבת חייב מיתה, אבל
אין הלב מרגיש כי כן הוא מציאות הדברים, וע"כ
מפלפל למצוא היתרים שלא כחק, אבל מי שעמל ויגע
בעומק הלכות שבת, מסגולת תוה"ק שמטהרת הלב
ומתעצמת בו עד שע"י מרגיש בחוש אמיתות מציאות
התורה, ואמיתות ההלכה שכן הוא החיוב בניעור בגדו
בשבת, כי התורה היא מציאות העולם וכל יעודיה
ונבואותיה אמיתיים ומתקיימים ולא ימצא שום בחינת
חוש להכחישם.

וזה עתה למדנו בגמרא כתובות (דף מג:) על שמואל
שנקרא 'שקוד' משום דהלכתא כוותיה, ופירש"י דהוי
הלכתא כוותיה משום ששקד על דבריו לאומרם
כהלכתא ע"כ, פי' כדי לכוון אמיתות ההלכה צריך
לעמול וליגע ולשקוד הרבה בעיון רב למצוא ההבנה
האמיתית בעומק הסוגיא לברר וללכך ההבנה האמיתית
ואז ממילא מכוון לאמיתה של תורה.

והיודע ערך התורה ועוצם מעלת ואחריות לימודו
ושוקד לומר דברים הנכונים הוא המכוון להלכתא, והן
הן הלכות עולם - הליכות עולם, שבכחם העולם קיים,
והן לבד הליכותיו, ובמדה שיודע ומרגיש אמיתות
ההלכה כן ברור אצלו כי הליכות העולם הן לפיה לבד
וינצל מטעות ביחון הראות שע"י עיקר הוידוי כמש"כ
האזהרה כמשנ"ת.